

ДО ПИТАННЯ ПРАВОТВОРЧОЇ СКЛАДОВОЇ У ДІЯЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНИХ СУДІВ УКРАЇНИ

Веремчук Владислав Сергійович

викладач, Одеський національний університет ім. І.І. Мечникова

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.economy-confer.com.ua/full-article/4775/>

Відповідно до ст. 55 Конституції України «Права і свободи людини і громадянина захищаються судом. Кожному гарантується право на оскарження в суді рішень, дій чи бездіяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування, посадових і службових осіб» [1, ст. 55]. На нашу думку, судова форма захисту порушених прав та законних інтересів особи залишається найбільш дієвою, оскільки не завжди існує можливість самозахисту або адміністративного оскарження через відсутність вищого органу відносно відповідача

Основна функція судів полягає у здійсненні правосуддя з метою розв'язати спір на підставі закону та вимог загальноєвропейських принципів судочинства.

При цьому, навіть за відсутності правового регулювання певних суспільних відносин, зокрема, відповідно до ч. 10 ст. 10 Цивільного процесуального кодексу України «забороняється відмова у розгляді справи з мотивів відсутності, неповноти, нечіткості, суперечливості законодавства, що регулює спірні відносини» [2, ст. 10]. Вказана норма фактично вимагає від суду шукати оптимальний спосіб вирішення справи по суті, у тому числі шляхом формулювання власних правових позицій, які можна розглядати як орієнтир при розгляді аналогічних справ у подальшому.

Відповідно до ч. 5, 6 ст. 13 Закону України «Про судоустрій і статус суддів», «висновки щодо застосування норм права, викладені у постановках Верховного Суду, є обов'язковими для всіх суб'єктів владних повноважень, які застосовують у своїй діяльності нормативно-правовий акт, що містить відповідну норму права. Висновки щодо застосування норм права, викладені у постановках Верховного Суду, враховуються іншими судами при застосуванні таких норм права» [3, ст. 13].

Зазначені вище положення законодавства дозволяють говорити про наявність правотворчої складової у діяльності національних судів України.

Незважаючи на те, що судова правотворчість не є офіційно визнаною в Україні, її слід виділяти у якості допоміжного виду правотворчої діяльності, що здійснюється органами судової влади з метою формування правових положень (позицій) за відповідними категоріями справ, які матимуть обов'язкову юридичну силу для судів та суб'єктів владних повноважень у подальшому.

Прикладом результату судової правотворчості є визначення у практиці Верховного Суду підстав оскарження рішення наглядової ради акціонерного товариства. А. В. Смітюх та В. С. Веремчук зазначають, що «оскільки законодавство не визначає такі підстави, практика Верховного Суду з цього питання має вирішальне значення. Верховний Суд розглянув низку справ про визнання рішень наглядових рад акціонерних товариств недійсними, тому постає необхідність здійснення аналізу актуальної судової практики» [4, с. 53].

У той же час недоцільно зводити судову правотворчість в Україні виключно до ухвалення Верховним Судом правових позицій за наслідком касаційного перегляду конкретних справ.

Видом судової правотворчості може вважатись ухвалення органами судової влади нормативних актів, які покликані забезпечувати їх внутрішнє функціонування, зокрема, у формі Постанов Пленуму Верховного Суду про затвердження регламенту Пленуму (п. 7 ч. 2 ст. 46 Закону України «Про судоустрій і статус суддів») [3, ст. 46].

До видів судової правотворчості слід також віднести ухвалення судами рішень, що набрали законної сили та які є нормативними за своєю суттю та можуть не створювати правових позицій, що мають перспективну дію. Прикладом таких рішень є рішення судів про спорах із суб'єктом владних повноважень щодо оскарження його нормативно-правових актів (п. 1 ч. 1 ст. 19 Кодексу адміністративного судочинства України) [5, ст. 19].

Таким чином, слід констатувати, що судова правотворчість є важливою складовою як судового контролю за законністю рішень суб'єктів владних повноважень, так і для заповнення прогалин, конкретизації законодавства, його однакового застосування судами при вирішенні конкретних категорій спорів шляхом формування усталеної судової практики.

Аналіз судової практики суб'єктами правовідносин допоможе більш чітко планувати свої дії, враховувати їх наслідки та сприятиме ствердженню принципу правової визначеності, одного з ключових елементів верховенства права, що зазначається у рішеннях Європейського суду з прав людини, зокрема, у справі «Новік проти України».

Список використаних джерел:

1. Конституція України: Конституція України, Конституція, Закон від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 15.09.2023)
2. Цивільний процесуальний кодекс України: Кодекс України; Кодекс, Закон від 18.03.2004 № 1618-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15#Text> (дата звернення: 15.09.2023)
3. Про судоустрій і статус суддів: Закон України від 02.06.2016 № 1402-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19#Text> (дата звернення: 15.09.2023)

4. Смітюх А. В., Веремчук В. С. Підстави визнання недійсними рішень наглядових рад акціонерних товариств у світлі новітньої практики Верховного суду. *Правова держава*. № 43. 2021. С. 53-60. URL: <http://dspace.onu.edu.ua:8080/bitstream/123456789/31742/1/53-60.pdf> (дата звернення: 15.09.2023)
5. Кодекс адміністративного судочинства України: Кодекс України; Кодекс, Закон від 06.07.2005 № 2747-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15#Text> (дата звернення: 15.09.2023)
6. Рішення Європейського суду з прав людини від 18.12.2008 р. у справі «Новік проти України». URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_442 (дата звернення: 15.09.2023).